

Усна народна
словесність

Оксана ЛУЦКО

МОТИВИ Й ПОЕТИКА УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПРО ЕМІГРАЦІЮ В КАНАДУ

**Oksana Lutsko. Motifs and Poetics of Ukrainian
Folk Songs About Emigration to Canada.**

*“Можна втекти із Вітчизни, але
неможливо втекти від самого себе”.*

Горацій

Феномен еміграції є характерним і визначальним явищем суспільного життя ХХ століття. В процес еміграції втягнуті десятки мільйонів людей по всій планеті, не є винятком і Україна.

Узявши зі собою духовну спадщину отчого краю, українець турботливо плакав її на чужині. Саме тому в новій атмосфері іншої культури українські народні звичаї та словесність загалом збереглися і не втратили своєї цінності. Це повною мірою стосується українців Канади, в пісенній творчості яких можна віднайти глибинний вияв усього спектру людських думок і переживань, а також точну, справді народну оцінку так званого “канадського життєвого досвіду” українського емігранта.

Всебічного вивчення культури і побуту тих наших краян, які опинилися поза межами своєї держави, є необхідним, як зазначає сучасний український фольклорист Г. Дем’ян, “без цього неможливими будуть ні повноцінне національне духовне відродження, ні взаємини з сусідніми народами, та навіть і тими, які знаходяться на інших континентах” (Дем’ян 1993, 24).

В перші роки переселення українців до нової країни (а це, як відомо, було наприкінці ХІХ ст.) відбувалася міжпоколінна передача фольклорних надбань (старокраєвого фольклору), згодом — відсівання та забування застарілого, тобто того, що втрачало зв’язок із життям, естетичними потребами, далі — поповнення новими явищами фольклоротворчого процесу. Є одна група пісень, яка почала творити-

ся ще у процесі переїзду, освоєння і перших труднощів переселенців за океаном. Це — емігрантські пісні. Один із перших збирачів таких новотворів В. Гнатюк відзначав: “Записавши ті пісні, я був певний, що вони лише перші вісники цілого нового циклу. І я не завівся у тій певності” (Гнатюк 1966, 78). Ці пісні співалися як в Україні, так і в Канаді, про що свідчать записи.

Закономірно, що саме В. Гнатюк і розпочав наукове дослідження особливостей українського фольклору про еміграцію — йому належить стаття “Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності” (Гнатюк 1966, 78-95), що була опублікована у “Записках НТШ” 1902-1903 років. У статті дослідник між пісенними текстами про еміграцію до Сполучених Штатів Америки і Бразилії подав і вісім пісень про Канаду. В. Гнатюк спинився над процесами виникнення нових пісень, проаналізував думки його попередників про замирання народнопісенного жанру, форму пісень-новотворів та їх головні мотиви. Важливою тут є загальна характеристика текстів, роздуми про їх авторство, класифікація пісенних форм та огляд мотивів емігрантських пісень. Дослідник відзначив певну мистецьку недосконалість новотворів, зазначаючи, що порівняно з іншими старшими нашими піснями, особливо ліричними, вони стоять нижче щодо артистичного викінчення, “зате зміст покриває ті хиби, що на перший погляд можуть так нас разити” (Гнатюк 1966, 79).

Теми емігрантського фольклору торкалися й такі визначні вчені-фольклористи, як Ф. Колесса, К. Квітка, О. Роздольський. Однак, це були лише спорадичні дослідження — системне вивчення теми ще чекає свого дослідника. Це стосується й публікацій текстів емігрантських пісень: вони розсіпані по різних виданнях, зокрема “Історичні пісні” (1972), “Співанки-хроніки” (1972), “Наймиські і заробітчанські пісні” (1975), “Соціально-побутові пісні” (1985) тощо.

Так, збірник “Наймиські та заробітчанські пісні”, який упорядкували С. Грица, О. І. Дей, М. Г. Марченко, містить близько 600 зразків пісень з мелодіями і є однією з перших спроб відділити групу наймицьких і заробітчанських пісень від інших та показати її самостійний шлях розвитку. Окремий розділ становлять емігрантські пісні, які класифіковані за мотивами, що також було своєрідним визнанням. У 1976 р. М. Бочко захистив дисертацію про

пісні трудової еміграції, що згодом вийшла друком (Бочко 1983).

Незважаючи на те, що пісенні твори про еміграцію з'явилися ще на початку ХХ ст., перше спеціалізоване видання українських пісень про еміграцію в нашій країні датується лише 1991 роком. Йдеться про збірку "Українські народні пісні про еміграцію" (Грица 1991), які упорядкувала, написала вступну статтю і склала до них примітки знаний український фольклорист С. Грица. На її думку, емігрантські пісні є цікавим феноменом творчості українського народу, що виник на тернистій стежі вимушеної розлуки з рідним краєм, домівкою і зустрічі з чужиною, куди люди їхали з вірою на поліпшення своєї долі та долі своїх дітей.

Теми еміграції у фольклорі торкається й авторитетний український учений Р. Кирчів (Кирчів 2002). Дослідник відзначає багатство змістових мотивів, глибокий драматизм емігрантських пісень. На думку дослідника, розповідь про бачене, пережите в емігрантських піснях тісно переплітається з ліричною рефлексійністю, пройнятою здебільшого сумною тональністю (Кирчів 2002, 196). Розглядаючи фольклор Гуцульщини, вчений підкреслює, що оскільки число емігрантів з цього регіону було порівняно невеликим, то й тема еміграції, відповідно, не зайняла у пісенності гуцулів значного місця.

Досить значні здобутки української фольклористики в Канаді, адже там уже майже століття систематично публікуються більші й менші розвідки та дослідження з теми усної словесності українців. Серед найпомітніших дослідників слід виокремити Т. Федика, В. Плав'юка, Я. Рудницького, Р. Климаша, Б. Медвідського та інших вчених.

Спираючись на думки вчених, викладені у наукових працях, тексти емігрантських пісень, які були мені доступні, можна зробити висновок про те, що емігрантський цикл тематично дуже багатий і цікавий для глибокого і всебічного вивчення.

Емігрантський пісенний фольклор у Канаді традиційно можна поділити на *обрядовий* (весільні та похоронні пісні) та *позабрядовий* (емігрантські, гумористично-сатиричні та макаронічні пісні, а також коломийки). Тут важливо визначитися з термінологією, адже сама назва пісень "емігрантські" може розумітися принаймні у двох значеннях. У широкому значенні емігрантські пісні — це всі пісні, що створили емігранти, тобто весь пісенний фольклор українців поза межами історичної Батьківщи-

ни. У вузькому значенні, це група пісень, створена для того, щоб виразити таке нове суспільне явище у житті українця, як еміграція. Саме про емігрантські пісні, вжиті у другому значенні, і йдеться у цій статті.

Аналізуючи даний цикл, помітимо, що тема еміграції розвивається у ньому неоднорізно, вона вплинула чи не на всі без винятку аспекти життя людини. Очевидно, що багатство мотивів не обмежено самим лише переселенням та пов'язаними з ним почуттями, а включає і нові сторони родинних стосунків, зміни характерів самих емігрантів.

Дуже часто явища і факти дійсності, що зворушили і глибоко схвилювали емігранта, входять у фольклор "живцем", без особливої художньої обробки. Специфіка такого процесу вимагала і відповідних жанрових форм. Ними стали жанри пісень-хронік, ліричних побутових пісень та коломийок. Саме пісня-хроніка відкриває широкі можливості з документальною точністю та великою інформативністю розповісти про усі життєві негаразди, пригоди емігранта, особливо на ранньому етапі імміграції. Відомий дослідник О. Дей (Дей 1966, 12) говорить, що співанки-хроніки виконують роль своєрідної усної сільської газети, що оповідає в поетичній формі про близькі слухачам конкретні несподівані, переважно трагічні події не історичного, а побутового характеру. Всі співанки-хроніки складені коломийковим віршем; виконуються або ж в наспівній, або ж в речитативно-розповідній манері. Окремі з них розростаються до розмірів великих поем. Власне, строге ритмічне оформлення і чітка витриманість коломийкового вірша, простота і внутрішній простір обумовили його широку популярність.

Важливим аргументом достовірності зображуваного в ряді співанок-хронік є вказівка на авторство. В ній виявляються не стільки творчі амбіції співака, скільки відповідальність перед аудиторією, прагнення переконати її в правдивості своєї поетичної розповіді, так би мовити, "власноручним підписом". До прикладу, у збірнику Т. Федика (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927) вказано автора під кожним пісенним текстом. "Присвоєння авторства якоїсь пісні певній особі не треба брати дослівно", — писав В. Гнатюк (Гнатюк 1966, 79), ставлячись із недовірою до зафіксованих у кінці творів імен авторів. З іншого боку, Ф. Колесса наголошував на правдивості вказівок на авторів, котрих треба шукати безпосередньо в сільському середовищі. Поді-

ляючи думку про живий процес творення народної пісні, сучасні українські фольклористи О. Дей, С. Грица, Н. Шумада визначають співанку-хроніку авторським твором.

Особливість лексики пісень-хронік про еміграцію полягає у простоті та мінімізації використання тропів. Найчастіше у них трапляються традиційні постійні епітети, порівняння. Зразком цього жанру притаманна також розгалужена система образів-символів.

Лірична пісня, в свою чергу, допомагає виразити чуттєвий психологічний аспект культурної адаптації. Цей жанр народної поезії може виразити широкий спектр переживань емігранта завдяки типізації та художньо-образній системі. Саме ліричні пісні дають узагальнене відображення багатьох подій та ситуацій, характерних для певної епохи, змальовують узагальнені типові образи заробітчан, почуття і думки яких були не тільки зрозумілі для всіх, але й такі, що їх кожен міг вважати своїми власними.

Для розгляду всієї повноти мотивів, відчуття гами почуттів, виокремлення головних образів та символів, художніх особливостей, даний цикл треба розділити за мотивами, які власне і складають найважливіші етапи еміграції. Одним із перших таку класифікацію розробив канадський вчений Р. Климаш (Klymasz 1970, 4), згодом її доповнив Б. Медвідський (Hornjatkevyc, Medwidsky, Prociuk 1992, 128). З українських науковців про мотиви пісень про еміграцію найаргументованіше писала С. Грица (Грица 1991, 14). Саме виходячи із міркувань цих учених, до емігрантського циклу віднесемо пісні з такими опорними сюжетними мотивами:

- 1) виїзд та подорож на чужину;
- 2) труднощі у процесі освоєння нових земель;
- 3) туга за батьківщиною, родиною, деградація родинних стосунків;
- 4) повернення на батьківщину або адаптація на чужині.

Кожен із цих мотивів об'єднує велику кількість дрібніших. У той же час є й тексти, в яких основні мотиви переплітаються. Такі пісні стають, фактично, цілими епопеями, піснями-хроніками, що детально описують великий період життя емігранта, а тому С. Грица закономірно назвала їх завершеними хроніками-новелами (Грица 1991, 14). Загалом, дані мотиви один за одним відкривають нам перші етапи акультурації української пісні.

Початком українського канадського фольклору традиційно вважаються **пісні про виїзд та подорож на чужину**, що виникли ще на батьківщині в моменти гострих життєвих зіткнень, високого психологічного напруження, це, власне, й спричинило утвердження думки про мандрівку у невідоме та нерідко розрив із родиною. Загалом, пісні про виїзд та подорож на чужину мають обмежене коло мотивів: причини виїзду, приготування до подорожі, прощання, подорож і приїзд на нову землю.

Ще В. Гнатюк у праці "Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності" (Гнатюк 1966) звернув увагу на три головні причини, через які людина була змушена покинути все, що вважала близьким і дорогим. Першою причиною були економічні та політично-національні чинники. Закономірно, що в умовах важкого становища (фінансового чи політичного) в людини з'являється намір втекти від зла, що й спричиняє надію на краще життя в інших обставинах. Таке природне бажання кращих життєвих умов, на думку В. Гнатюка, є ще однією причиною еміграції. Третю причину виїзду українських селян учений добачав у намовах нечесних агентів. Так, в одній із пісень "Пісня про Канаду" читаємо:

*А агенти добрі люди,
Та й добре нас радять,
Від нас гроші забирають
Та й далі провадять*

(Рудницький 1963, 684).

Такий мотив, на думку В. Гнатюка, не можна вважати дуже вагомим, бо селяни, що з діда-прадіда звикли жити на своїй землі, ледве чи покинули б її так легко. Хоча не тільки агенти намовляли і прикрашали свої історії про чудове та веселе життя в Канаді, інколи й рідні та знайомі у своїх листах писали неправдиві речі, закликаючи й заманюючи рідних і близьких. Приклад такої ситуації знаходимо у пісні "Як я з дому вибирався":

*Приїхав брат дивитися
На тії поверхи,
А той сидить в ямі,
Накрив мервив з верхи*

(Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 9).

Галицька шляхта, боячись втратити кращих робітників, вбачала в еміграції тільки лихо: повтікають "хлопи", не стане дешевої робочої сили. "Коли, панове, не хочете еміграції до Америки, — писав

І. Франко, — візьміться до поправки його економічного і культурного стану” (Франко 1956, 313). Про те ж писав і М. Драгоманов, досліджуючи народну творчість про громадські справи у пореформовий період. Він вказував на ті ж причини виходів селян на заробітки: “... Запроднують свою працю так дешево й так надовго за завдатки од грошових людей, котрі звуть в Галичині “порціями”, що знов появляється коли не старе крпацтво, то у всякім разі стара панщина” (Драгоманов 1918, 124).

Можна з певністю твердити, що основна частина переселень, зокрема першої хвилі еміграції, була економічно вмотивованою на виїзд саме до Канади. Тому такі вислови “тай зароблю троха грошей” та “мене біда виганяє” зустрічаються найчастіше, отже, покинути рідну оселю селян примушувала пердусім матеріальна скрута.

У фольклорі про еміграцію відображено й політичні причини виїздів за кордон. Йдеться, зокрема, про розповіді-сповіді про підкупи на виборах в рідному краю, міжнаціональні міжусобиці. Так, у пісні “Як лишив я край рідненький” прочитуємо явно антипольські настрої:

*Бо ті Ляхи череваті
Голоси купують,
З дохлих коней для виборців
Ковбаси готують*

*(Пісні імігрантів про Старий
і Новий Край 1927, 22).*

Вдалося відшукати й нетипову причину виїзду із рідного краю — втеча жовніра від військової служби (“Послухайте, браття любі” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 86)), але це лише підтверджує думку про те, що скільки людей, стільки й причин для виїзду.

Під тиском однієї чи кількох із названих тут причин майбутній емігрант починає готуватися в далеку дорогу, маючи багато мрій і надій на краще життя. Як не дивно, але виїзд припадав переважно на весну: “То було у марту”, “було то собі весною”, “день майвовий”. Звичайно, вибирання в дорогу саме навесні не випадкове, скоріше символічне, оскільки весна — пора початку всього нового, пробудження природи від сну, оживання, пора надій. Звичайно, тут міг бути і чисто практичний намір. Саме весною наступає період роботи на землі і приїхавши саме в цей час можна було очікувати врожаю вже до кінця літа. Селянин наполегливо переборює різні адміністративні перепони, щоб одержати відповідні документи, прощається

з родиною, сусідами, рідним краєм. Мотив прощання є провідним і практично кожна пісня про виїзд із рідного краю оспівувала його: “Зачався я молоденький в Канаду збирати” (Українська народна творчість 1986, 349), “Доглянь, товаришу, жінки” (Рудницький 1956, 66), “Жінко моя, дорогая” (Рудницький 1956, 67), “Прощай, краю мій миленький” (Рудницький 1956, 72), “А в тім році вісімсотнім дев’ятдесят п’ятім” (Наймитські та заробітчанські пісні 1975, 401), “Нема кому скаржитися, ані що казати” (Наймитські та заробітчанські пісні 1975, 402), “А родичі мої милі, що мислю робити” (Наймитські та заробітчанські пісні 1975, 403) та багато інших.

У прощальних мотивах переважно помічаємо образи дружини, дітей, батьків, сватів, товаришів, сусідів, домівки, України, рідної землі. Не останню роль у вираженні почуттів відіграють метафори “заломили білі руки”, “серце умлівало”. Практично у всіх піснях про виїзд зустрічаються образи Бога і святих, що підтверджує міцний зв’язок емігрантів із релігією, важливість віри у їх житті. “Жінко моя молоденька” (Klymasz 1970, 21), “Пісня про Канаду” (Рудницький 1963, 683), “Слава Богу, Сусу Христу” (Рудницький 1956, 74) — далеко не всі твори, де є звернення до Бога:

*Будь здорові сусідоньки,
Церков, Божа Мати
(Klymasz 1970, 22).*

Наповнені широкою гамою почуттів ті частини пісень, у котрих бачимо важкий шлях до далекої країни. Переважна більшість творів пройнята страхом і тривогою. Величезні відстані лякали і вселяли почуття немочі повернутися ще колись на рідну землю. Уже під час дороги емігрант починає відчувати самотність та невизначеність свого становища. Він порівнює себе зі сиротою, блудною вівцею, циганами, а в одній із пісень “Ай виріс я, гарний хлопчик” порівняння особливо поетичне і символічне: “Пішов я до Канади, як Юрій на муки...” (Грица 1991, 43).

Приїзд до омріяної країни, яку так гарно описували агенти та рідні й близькі, переважно приносить багато розчарувань. У “Пісні про Канаду” (Рудницький 1963, 683) емігрант описує, що зовнішнім виглядом їх так звані “пані” виглядали як цигани, а все багатство — це великі ферми, порослі чагарниками. Як бачимо, що ні люди, ні їх добро не вселяли надій на легку працю і великий заробіток, а побачивши і порівнявши канадську землю з українською, емігранти розуміли, що обдурені цілком і повністю. Детально описують-

ся й місця перших поселенців, які спершу ночували і по лісах. Звичайно, офіційно “нові домівки” емігрантів не називалися лісами та ярами; це були призначені об'їзні їм земельні наділи, т. зв. “гомстеда” (homestead). Як бачимо, поселенці відразу пересвідчувалися, що це не наділ землі, а безмежні неосвоєні прерії.

Уже на першому етапі виїзду та подорожі на чужину почалися зміни у мові українських емігрантів. Поки вони незначні і майже непомітні, та все ж констатуємо, що перші вкраплення іноземних слів з'являються уже при описі шляху до Канади. Це такі слова, як *трен* (поїзд), *шифа* (корабель), *шифкарта* (квиток), *шиф-капітан* (капітан корабля) тощо. У цих піснях зустрічаємо й багато українських топонімів, що свідчить про регіони, звідки виїжджає емігрант. Найчастіше це: Галичина, Буковина, Станіслав, Мочанівка, Камінки, Чернівці. До нових елементів емігрантських пісень можна віднести й топоніми, що раніше не зустрічалися в народних піснях: Канада, Квібек, Манітоба, Вінніпег, Клінто, Целькрік.

Для цієї групи емігрантських пісень характерні такі слова та словосполучення: *вандрівка; далека дорога; нещасная доля; гіркі сльози; рідна мати, церква, край; тяжка біда; лиха доля; велике горе; край заморський* та інші.

Таким чином, важливо підкреслити, що дрібні мотиви у піснях про виїзд та важку дорогу до заокеанської країни представляють типове становище, в яке потрапив емігрант. В центрі кожної пісні бачимо узагальнений образ емігранта: селянин, що сповнений відчаю, рішучості до змін та гніву за гніт українського народу як економічний, так і політичний. Це образ віруючої людини, що відчайдушно збирається покинути рідний край, уже усвідомлює майбутню розлуку з рідними та зі сльозами на очах зустрічає нову і таку чужу реальність. Настрої пісень в основному песимістичні, адже не від добра люди їдуть у далеку країну. Нотки оптимізму прочитуються лише в тих творах, в яких висловлюється надія на хороший підробіток і щасливе повернення. На жаль, із приїздом до канадської землі ці надії здебільшого розсипаються. Загалом, така група пісень за стилем тяжіє до епічної розповіді, про що свідчить велика кількість дрібних фактів, що стосуються переїзду, та лише окремі ліричні відступи, порівняно бідною є й образно-поетична система.

Пісні про труднощі емігрантів у чужому краю досить “приземлені”. Важко сказати, що було найважчим для емігранта в новій країні поселення: незвичний клімат та географічне середовище, незнання мови,

відсутність житла, важка робота, каліцтво, голод. Ці негаразди — від дрібних і до найфатальніших — відобразилися у мотивах емігрантських пісень.

Емігрант важко зникав до сильних морозів у Канаді, великих відстаней, непрохідних лісів. Свої тамтешні поневіряння він описує через порівняння зі Старим Краєм. Так, у пісні “В Вінніпегу доріженька” читаємо:

*А в нас всюди по садочках
Пташечки співають,
А в Канаді лиш комарі,
Як гаддя кусають*

(Klymasz 1970, 13).

Помічаємо, що даний текст не полишений поетичної вартості, а за допомогою антитези підкреслюється різка відмінність природних умов двох країн і жаль за рідним краєм.

Важливим образом емігрантського пісенного фольклору була своя хата. Майже за безцінь емігрантам надавалися наділи, але жодного натяку на житло там не було. Тому перший час люди справді змушені були жити у наспіх збудованих землянках “будях”. От і в пісенності емігрант не шкодує порівнянь зі своїм минулим життям. Так, пісня “Ой по світі блукаючи” порівнює життя в такій хаті із тваринним хлівом:

*Сидить народ мов худоба,
Під шатром, та в ямі*

(Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 18).

Звучать також мотиви важкої роботи, каліцтва і навіть смерті. Чим міг займатися селянин, що все життя працював на землі? В Канаді він возив каміння, рубав ліси або працював у шахті. У таких трудових піснях рідко можна зустріти поетичні метафори, адже під час важкої праці емігрантові “кровавий піт очі заливає”, “поза плечі смерть заглядає”. Порівняння “тут роби, як чорний віл, від ночі до ночі”, “блукаю, як заяц в пустини” яскраво підкреслюють те, як важко дається людині заробіток. Єдине, що могло спровокувати появу художніх засобів, це фатальна і безповоротна загибель емігранта на роботі: тоді плачуть рідні на батьківщині, “як скошені квіти”.

Зрозуміло, що основним мотивом згоджуватися на небезпечну роботу були гроші, з якими один хотів повернутись до рідних в Україні, а хтось планував купити землю в Канаді. Не залишились і вони поза увагою емігрантської поезії. У тексті “Послухайте, люде добрі” зустрічаємо ліричне звертання “доляр-

чику цвітку пишній...” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 52).

Символ грошей знайдемо і в пісні “Приїхав я до Канади”:

*Так в Канаді гроші круглі,
Як в старому краю,
Тиждень ношу їх в кишені
На другий не маю*

(Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 97).

Виявляючи надзвичайну точність та документальність, емігрантські пісні описують і ставлення до емігрантів у Канаді. Так, у деяких зразках пісень маємо крайнощі: від убивства робітника, що прийшов по платню (“Ой бідному в краю жити” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 61), до поваги і турботи, коли фермери садять працівника за свій стіл до сніданку (“Приїхав я до Канади” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 70)).

Траплялося й те, що перші поселенці, блукаючи преріями в пошуках роботи, не мали харчів і голодували. У зовсім новому образі зустрічаємо тут символ України — калину. Як виявилось, схожа рослина (Jars Balan) росте і в Канаді, ягоди саме цього куща, згідно із текстом пісні, не раз рятували емігранта від голодної смерті — “як би не тая калина, не мав би що їсти” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 99) (“Приїхав я до Канади”). Попри все, існує й традиційне символіко-поетичне значення калини, її образ допомагає створити паралелізм у “Канадській пісні” (Рудницький 1956, 367). Маємо чудовий опис цвітіння калини та її червоних кетягів, а на противагу — важке буденне життя робітника-емігранта, що наприкінці пісні змінюється на п’яне, розгульне. Калина нагадує головному героєві про рідний край, адже ще в історичній пісні “Розлилися круті бережечки”, надрукованій В. Антоновичем та М. Драгомановим у 1875 році, образ калини переріс у символ України:

*Гей, у лузі червона калина,
гей, гей, похилилася,
Чогось наша славна Україна,
гей, гей, засмутилася,
А ми тую червону калину,
гей, гей, та піднімемо,
А ми ж свою славну Україну,
гей, гей, та розвеселимо*
(Антонович, Драгоманов 1875, 49-50).

Досить поширеними є мотиви посилання листа до рідних та очікування новин зі Старого Краю. Часом

такі листи й справді надсилалися і згодом співалися на обох континентах. Посланцями часто стають птахи, інколи риби. Листи до рідних нерідко переростають у сповіді, сповнені смутку, відчаю, а самі тексти вражають своєю довершеністю та образністю. Такими листами-сповідями є пісні “По Канаді ходжу, ходжу” (Hornjatkevyc, Medwidsky, Prociuk 1992, 128), “Бідний чоловік, бідний ...” (Грица 1991, 55). В останній із названих пісень зустрічаємо надзвичайно поетичні звертання до дружини і розповіді про важке життя на чужині:

*Ой, якби ти, жінко, знала, що в Канаді біда,
Ти би мені передала горобчиком хліба...
...синичкою соли...зозулькою води.*

В пісні помічаємо образи птахів-посланців до рідних: горобчик, синичка, зозулька. Емігрант звертається саме до птахів, бо вони є символами волі, свободи руху, вони своїми крилами образно можуть полинати аж за океан, щоб полегшити страждання автора. Образи хліба й солі в пісні доводять, що їх національний зміст ще далеко не втрачений, ще не стерлася з пам’яті рідна символіка. Хліб, частування і хлібосольство включаються у великий пласт аграрної культури українців. Споконвіку на столі, застеленому барвистим, вишитим рушником, лежав хліб, а поруч нього сіль, які для українців завжди були святинєю. У фольклорі та літературі образ хліба-солі символізує багатство, дружбу, взаємодопомогу, любов і повагу.

Мотиви цієї пісні типологічні відомій українській баладі про матір і дочку, яку докладно вивчив Ф. Колесса (Колесса 1970): мати віддала свою дитину в чужу сторону і наказувала, щоб та у гостях не бувала. Дочка терпіла рік, терпіла другий, а на третій перекинулася у сиву зозулицю та й до роду полинала. Один з варіантів пісні:

*Летіла зозуля та й стала кувати,
А то не зозуля — то рідная мати.
Якби с, мамо, знала, яка мені біда,
Тоби с передала горобчиком хліба.
Горобчиком хліба, зозулю — солі:
Ой мамо, ой мамо, як тяжко без долі!*
(Гавриш 2003, 29).

Як бачимо, емігрантська поезія увібрала в себе чудові зразки народної символіки, запозичивши їх із балади.

Щодо нових елементів мови, то і в цій групі пісеньних творів знаходимо окремі вкраплення англіцизмів: *долар і цент* (грошові одиниці Канади, dollar, cent), *пейса* (плата, pay), *фарма* (ферма, farm), *гавз* (бу-

динок, house), *румінггавз* (кімната, rooming house). Характерними словами і висловами стають: *біда, гірко, тяжко працювати, лихая година, нещаслива пейса, долярчик, цент, кровавий піт, від роботи аж шкіра облязить, роби як чорний віл, комарі як які гадюки* і т.д.

У цій групі пісень виразно проглядається зв'язок із українською народнопоетичною художньою системою. Попри всю документальність описів, емігрант усе ж не забуває поетичні порівняння, метафори, символіку, закладені у його пам'яті.

Близькими за настроями та мотивами є **пісні про тугу за батьківщиною та ріднею**. Звичайно, ностальгія не є чимось дивним, адже еміграція з рідної землі та імміграція у "новий світ" були радикальною зміною для будь-кого. Так видатний поет української еміграції Є. Маланюк писав: "Хто пережив страшну операцію розриву з живим тілом Батьківщини, хто відчував пекучий брак Батьківщини, як вічно роз'ятрену рану, хто задихався в чужому повітрі, у чужому підсонні, під чужим небом [...], той зрозуміє психологічний стан емігранта" (Маланюк 1962, 25).

Різка зміна зовнішніх обставин: географічного середовища, клімату, самих людей — спричинила появу порівняння канадських земель із родючими рідними чорноземами. Внаслідок цього ще більше загострювалася любов до свого краю:

*Наймиліше місце в світі
Там, де я родилась*

(Українська народна творчість 1986, 375).

Дуже часто в піснях про тугу за вітчизною зустрічаємо слова чужина, чужий край. Саме вони яскраво доводять, що адаптація емігранта ще не цілковита і все навколо він вважає чужим, а не своїм. З'являються і такі звертання до Канади, як "ой Канадо й Канадочко, ти нерідна мати".

Характерним є мотив спогадів про старі добрі часи, коли родина була згуртована, збиралася разом ("Давні літа добрі були" (Hornjatkevyc, Medwidsky, Prociuk 1992, 99)). Туга за сім'єю та друзями виражається словами, що позначають родичів: родина і рід, батьки, мати, мамунця, тато, отець, діти, дівочки, сини, доня, брат, браття, сестра, жінка, муж, друзі, сусідоньки та інші. Розрив родин, спричинений еміграцією негативно позначився на сімейному житті тих, які покинули Батьківщину, але найбільш знівеченим було подружнє життя жінки, що так зворушливо передають наступні рядки пісні "О, Канадо, Канадочко...":

*О, Канадо, Канадочко, якась нещаслива,
Не єдного чоловіка з жунков розлучила.
Ой, летіла ластовочка, загубила перце,
Пушов любко до Канади, замок моє серце
(Рудницький 1956, 64).*

Мотив Канади-розлучниці є лейтмотивом багатьох емігрантських пісень, зокрема "А з суботи на неділю..." (Рудницький 1956, 69), "Ой, Канадо, Канадо" (Рудницький 1956, 64), "Канадо, Канадо" (Рудницький 1956, 65), "Ані стежки, ні доріжки" (Українська народна творчість 1986, 341).

Образ жінки у піснях дозволяє краще розвинути зміни у житті емігранта, зрозуміти їх причини. Фактично, цей образ проходить крізь усі групи пісень, хоча набуває зовсім різних рис, настроїв.

Почуття тривоги й непевності доводить жінку до зневіри та підриває довіру до чоловіка, який пішов на заробітки. Дружина докоряє коханому, що він не присилає грошей, не дає вісточки про себе, а тому вона розповідає про своє життя, часто важке, з голодними дітьми на руках та купою боргів. Чудовою антитезою протиставляється їх життя:

*Жінка в краю й діти
З голоду згибають
А татуньо тутка
Собі в кулі грають*

(Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 43).

Таким чином, у пісні про тугу за родиною вливається новий елемент — деградація емігранта. Пісні досить докладно розповідають про те, чому емігранти, котрим пощастило на заробітках вижити і заробити, часто не поверталися із заробленими грошми додому. Тут не йдеться про каліцтва чи смерть, а наголошується на моральних причинах неповернення до родини: програш заробітку в більярдних клубах, пияцтво, пошук тілесних втіх, тобто подружнє зрада. Тому заклики жінки і дітей повернутися до рідної хати уже не мотивують чоловіка. Так створюються яскраві образи повернення милого, а також трактування його неповернення. Філософськи глибоким є й символічний образ "калинового мосту" у пісні "Ой Канадо, Канадочко":

*Їхав милий, їхав милий
До милої в гості
Провалився кінь вороний
На калиновім мості*

(Грица 1991, 68).

Отже, калиновий міст для емігранта став тим переломним моментом, коли минуле життя втрачено безповоротно. Семантика мосту — межі між двома етапами життя людини — тут виявляється логічно та емоційно наголошеною і стає важливим засобом вираження провідної думки.

Найбільш поширеною формою розкриття почуттів, переживань, боротьби думок у піснях про тугу за родиною є форма листа. Зразками пісень, побудованих переважно на листах, є “Слава Богу, Сусу Христу” (Рудницький 1956, 74), “Пишу листи пишу” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 47), “У нас в краю газдувати” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 92) та інші. Ось один із прикладів:

*Написав дрібненький лист
на білім паперу,
пустив я го в буйний вітер
попід чорну хмару*

(Рудницький 1956, 76).

Серед мотивів посилення листа часто зустрічаються символи посланців чи вісників, традиційних для української уснопоетичної творчості: птахи — сокіл, голубочок, горобчик, синичка, ластівка; інші символи — це рожі квіти, лист, листочок, вістка, вітер буйнесенький тощо. Символіка птахів не випадкова, адже ці створіння завдяки вмінню літати понад усе цінують та люблять волю і простір.

Не чужими емігрантським пісням є й рослинні символи. Так в Україні у дні купальських свят дівчата ворожили на долю, пускаючи по воді вінки, в які вплітали і рожевий цвіт. Рожа символізує сонце, світло, красу, тому з нею порівнюють молоду дівчину. Ворожили на долю і молодіці, вважаючи квітку рожі посланцем до свого роду:

*Ой зірву я з рожі квітку та й пушу на воду:
Пливи, пливи, з рожі квітко, аж до мого роду.*

*Ой десь же ти, моя доню, в недюзі лежала,
Ой що твоя з рожі квітка на воді зів'яла*

(Гавриш 2003, 38).

В емігрантській пісні “А як собі розгадаю” (Hornjatkevyc, Medwidsky, Prociuk 1992, с. 104) маємо цитування цієї пісні цілими уривками. Справді, тема розлуки дочки з її рідними перегукується із розлукою емігранта з ріднею. Саме через схожість почуттів ці пісні увібрали в себе цей символічний мотив посилення рожі до роду.

Як виявилось, емігрантські пісні запозичали окремі образи не лише народних пісень, а й цілі уривки поезій Т. Шевченка. Яскравий приклад вдалося відшукати в одній із найперших збірок пісень про еміграцію, що подається у збірці Т. Федика — це пісня “Як я собі погадаю”:

*Плаче серце, плачуть очі,
Поки не заснули,
Жалібніше, голосніше,
Щоб вітри почувли.*

*Щоб занесли буйнесенькі
Ген за синє море,
Щоб там мому Микольцеві
Розважили горе*

*(Пісні імігрантів про Старий
і Новий Край 1927, 55).*

Цей уривок явно перегукується із “Думкою” (“Нащо мені чорні брови...”). Помічаємо й запозичені звертання “Думки мої, мисли мої, горе мені з вами” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 27) з іншого відомого Шевченкового вірша “Думи мої, думи мої”. Така близькість емігрантської пісні із творчістю Кобзаря підтверджує зв'язок творців із рідним народом та його культурою, літературою.

У піснях цієї групи зустрічається і мотив сну, завдяки якому емігрант повертається в далеку свою батьківщину, свій рідний край. Так, у тексті пісні “Стоїть явір зелененький” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 27) емігрант уві сні зустрічається зі своєю родиною, розповідає про свої поневіряння, працю, тугу та горе. Виникають і певні позитивні описи Канади, адже там нема панів, усі рівні, є можливість чесно працювати. Сповідь головного героя завершується афористичним висловлюванням “не все золото, що світиться і що десь сіяє”.

Як бачимо, туга і сум за своїми рідними завжди виливаються у розповіді про це: у формі листів, сну чи з допомогою інших поетичних засобів, які в цій групі пісень виявилися досить повно. Тексти містять метафори (“серця в'януть”, “серце сумує і плаче”, “журба мене гризе”), епітетів (“рожеві квіти”, “голубки сивенькі”, “серце моє каміное”, “гай зелененький”, “явір зелененький”, “вітер буйнесенький”, “лист дрібненький”, “пісня жалібненька”, “сон дивненький”, “вороний кінь”, “чужая чужениця”), порівнянь (“плаче серце як дитина”), поетичних звертань (“мамуңцю ви рід-

ненькі”, “зазуленько”, “соловію”, “ластівочко”, “веселости моя”) тощо. Це свідчить про органічний зв'язок емігрантських пісень із творами, складеними в Україні.

Чи не найважче переселенцям було звикати до інших звичаїв. Особливо гірко цей мотив розкривався щодо відзначення церковних свят. Відомо, що для українця Великодні свята надзвичайно важливі і наповнені глибоким національно-релігійним змістом. У новій країні, як можна зробити висновок із наведеної нижче пісні, все по-іншому. Гадаю, що це один із дуже вагомих переломів у народній психології і традиції емігрантів. Так, в уривку пісні “В Вінніпегу дороженька” читаємо:

*В Вінніпегу дороженька
Довбеньками вбита,
Тай мав жи я Великодні
Перші смутні света. (2)*

*...А я тутка обзираю,
Що паски не маю,
Тутка єнче паску печут,
Як у старім краю (2)*

*(Hornjatkevyc, Medwidsky,
Prociuk 1992, 31).*

Справді, зіставлення звичаїв в Україні та Канаді відтворено досить реалістично і весь біль серця виливався чудовими зразками поезії. Це зустрічаємо в пісні “Ой, Канадо, ти чужино” (Рудницький 1956, 64), де порівнюються наш “красний Великдень” і канадські “сніги, леди”.

Ще більше емоційне напруження викликають описи у піснях-листах проблеми перших років у Канаді — майже цілковита відсутність церков, а відтак і неможливість виконання релігійних обрядів, без яких українець, більшість українців не уявляли свого життя. Так, пісня “Приїхав я до Канади” повідомляє про часті випадки неможливості хрестити дитину:

*Як дитина му ся вродить
Пять літ не хрещена*

*(Пісні імігрантів про Старий
і Новий край 1927, 97).*

На мовному рівні пісенна група про тугу за батьківщиною і родиною вирізняється чистотою, тут відсутні англіцизми, зустрічаємо багато українських постійних тропів та образів-символів українського життя. Ось окремі слова та словосполучення, що характерні для цієї групи: *чужая сторононька, люде чужій, чужина, чужая чужениця, журба гризе, хо-*

джу блуджу, тяженько вздыхаю, самотина, велика туга, банує, зажурився та інші.

Глибоко трагічні за змістом, емігрантські пісні цієї групи переповнені горем, стражданням, їх кожне слово породжено болем і відчаєм, облите гіркими сльозами. Тому й художні засоби пов'язані з відображенням саме настроїв суму, туги, скорботи.

У наступній групі поетичних творів — **піснях з позитивними відгуками про Канаду**, — домінують мажорні мотиви, адже адаптація на чужині відбулася, з'явилися вже інші образи та настрої. Попри тугу за рідним краєм в емігрантській пісенності прочитується й хороше ставлення до нової країни проживання, а про батьківщину декому навіть не хочеться згадувати. Так відбивається процес поступової адаптації на новій землі, а на перший план виходять об'єктивна оцінка несолодкого життя на батьківщині і причини, що змусили людей до еміграції:

*Як си нагадаю за ту Галіцію,
То ми ще приходит до страху*

(Klymasz 1970, 57).

На противагу цьому мотиву з'являється твердження того, що в Канаді всі національності є рівними. Відсутність класової дискримінації є важливим моментом для селянина-українця, що з діда-прадіда завжди мав пана, а сам був вічним слугою. Тому в цих піснях емігрант з такою радістю оголошує своїм землякам про свободу, адже тут, далеко за океаном, кожен став сам собі паном. Зразком такого позитивного настрою є пісня “Мої любі щирі браття”:

*Тут Канада земля вільна
В ній вільнії люде*

*(Пісні імігрантів про Старий
і Новий Край 1927, 110).*

Попри всі важкі перепони й труднощі, українці за океаном не збиралися забувати свою культуру та звичаї, український дух і досі живе у їхніх серцях і “мов коріниться у новій землі”. Важливим у цій пісенності став мотив збереження традицій, мови. Повчання “своєї мови не цурайтесь, а добре нам буде!” (Пісні імігрантів про Старий і Новий Край 1927, 112) є яскравим доказом того, що українець хоче зберегти свою ідентичність на новій землі, він залишив собі те найкраще, що єднало його зі Старим Краєм.

Дуже цікаво буде поглянути на те, як змінилося становище жінки, сильна натура якої перемагає важкі життєві обставини. Її образ має важливе значення у пісенності, в якій ідеться про адаптацію у новому

суспільному середовищі. Жінка не тільки живе в достатках, а й стає заможною господинею. Яскравим прикладом є пісня “Українська господиня”:

*В неї грошей повна скриня,
Дім повен принади
(Герус-Тарнавецька 1991, 53).*

Справді, життя на фармах поступово почало наладжуватися, бо українці здавна славилися своєю працьовитістю: “Заспіваймо в Канаді” (Українська народна творчість 1986, 343), “Давні пригадки” (Рудницький 1956, 71), “Мої любі щирі браття” (Пісні іммігрантів про Старий і Новий Край 1927, 110).

Нові економічні обставини не дуже різко змінили національну вдачу українців, які й надалі залишаються трудолюбивими, гостинними. Жінка-мати не забуває свого основного обов’язку — виховання дітей, яким вона намагається прищепити не лише працелюбність і чесність, а й зберегти вірність рідній традиції і культурі, яку сама привезла з рідного краю, яку зберегла і хоче передати наступним поколінням. “Виростала доня як квіточка в полі”:

Що ми, старі, розпочали, то ви продовжайте,

*За всьо своє у Канаді ви не забувайте
(Герус-Тарнавецька 1991, 55).*

Зустрічаємо й мотиви радості й гордості матері, яка зуміла виховати свою дитину у національно-патріотичних традиціях.

Минає час, змінюються життєві обставини, змінюється оточення. На сторожі традицій і національної гордості твердо стоїть жінка-мати, що забороняє синові зустрічатися з дівчиною іншої етнічної групи. Вона активно втручається у життя дітей, бо прагне зберегти їх національну ідентичність. Матір категорично виступає проти мішаних шлюбів, усвідомлюючи, що це шлях до занепаду духовності народу:

*Оженився Іван Булка,
Взяв си англчанку,
Вона була бютіфул,
Він мав гроші в банку.*

*Як же разом розмовляли
Та як говорили?
Вони собі якусь нову
Мову уложили*

(Klymasz 1970, 94).

Народна творчість, уміло використовуючи відповідні мовностилістичні засоби, гібридизацію мови,

наत्याє на занепад української родинної клітини, що веде з собою етнічну асиміляцію.

Особливо популярною в Канаді є пісня “Це наша земля”, яку я мала можливість записати в Едмонтоні (провінція Альберта, Канада) під час стажування в Альбертському університеті у квітні 2006 року від пані Анни Звоздецької. Інформантка народилася уже в Канаді, але попри те вона знає безліч українських народних пісень, яких навчилася від своїх батьків. Крім того, пані Звоздецька чудово грає на мандоліні, шанує все українське. Зазначена нижче пісня є доказом адаптації українців у Канаді:

*...Тож сонце світить ясне над нами
Понад хатами над діточками,
Що тут родились любити вчилися
Цей рідний свій Новий Край
(власний запис, м.Едмонтон,
09.04.2006).*

Ця пісня, відома серед багатьох українців, часом передавалася усним способом й інформантка співала її для мене як народну, хоча автором є відомий американський артист Вуді Гатрі (Woody Guthrie). Текст був перекладений в 50-х рр. ХХ ст., швидше за все батьком Мікі (Mickey i Bunny).

За жодних умов інформантка не хотіла співати макаронічних пісень, що входять до окремої групи пісень, не сприймає того, що українці в Канаді називають “half напів”. Пані Звоздецька шанує виключно рідну мову своїх батьків та народні пісні, які українці перенесли з батьківщини. Та цей факт доводить й інше: пісні про хороше життя в Канаді і збереження етнічних традицій могли творити люди, що досконало знали мову, звичаї. Саме серед цих представників діаспори такі пісні й були популярними.

Мову даної групи пісень характеризує невелика кількість англіцизмів. Гібридизація (креолізація) переважно використовується для підсилення та виділення таких явищ, як занепад мови серед молодшого покоління українців або змішування шлюбів. Характерними є відповідні слова та словосполучення: *лучша доля, народна воля, панувати, вільнії люди, вільна земля, дух український* тощо.

До групи пісень з позитивними мотивами та ствердженням повної адаптації долучається невелика кількість творів про повернення до рідного краю. Прикладом цього є пісня “Канада є розширена” (Грица 1991, 127), яку записав на Пряшівщині М. Мушинка. Тут емігрант навпаки наголошує: “Не піду уж до

Канади!" У канадських збірках пісень про рееміграцію не зустрічаємо.

Отже, треба відзначити багатство сюжетних мотивів у кожній із основних груп емігрантських пісень; мовну асиміляцію на кожному із етапів імміграції; типом для емігрантських пісень є поєднання усталених традиційних художніх образів-символів з поетичними узагальненнями, що відбивають уже нові явища, нові події, породжені життям у Новому краю.

Таким чином, фольклор українців Канади є важливою частиною творчості нашого народу. Будучи далеко за межами рідної землі, наша діаспора зберігала національну свідомість і не останню роль в цьому відіграла усна народнопісенна словесність, яка відобразила майже всі процеси, через які довелося пройти українським переселенцям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Антонович В., Драгоманов М. Исторические песни малорусского народа.— К., 1875.— Т. Бочко М. Голос пісні народної (викриття капіталістичного світу в народних піснях про трудову еміграцію).— К.: Т-во "Знання УРСР", 1983.

Гаєриш О.-Г. Символіка української пісні.— Львів: Ліга-Прес, 2003.

Герус-Тарнавецька І. Образ жінки в українському канадському фольклорі // Український історик.— 1991.— № 1-2.— С. 39-70.

Гнатюк В.М. Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності // Вибрані статті про народну творчість.— К.: Наукова думка, 1966.— С. 79-95.

Грица С. Буд здорова, землице: українські народні пісні про еміграцію.— К.: Музична Україна, 1991.

Дей О. Принципи жанрової класифікації пісень // Народна творчість та етногр.— 1966. - № 2.— С. 3-16.

Дем'ян Г. Загальна концепція досліджень українського зарубіжжя // Народна творчість та етнографія.— 1993.— № 2.— С. 24-29.

Драгоманов М. Нові українські пісні про громадські справи. - К., 1918.

Квітка К. Українські народні мелодії.— К., 1922.

Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України. Нариси і статті: — Львів: Інститут народознавства НАН України., 2002.

Колесса Ф. Балада про дочку-пташку в слов'янській народній поезії // Колесса Ф. Фольклористичні праці / За ред. О. Дея.— К.: Наук. думка, 1970.— С. 109—163.

Колесса Ф. Українська народна пісня у найновішій фазі свого розвитку // Колесса Ф. Фольклористичні праці / За ред. О. Дея.— К.: Наук. думка, 1970.— С. 34-59.

Маланюк Є. Юрій Клен // Маланюк Є. Книга спостережень: Проза.— Торонто, 1962.— Т. 1.

Медвідський Б. Збирання і вивчення українського фольклору в Канаді // Народна творчість та етнографія.— 1991.— № 2.— С. 41-52.

Наймиські та заробітчаські пісні / Упор. С. Й. Грица, О. І. Дей, М. Г. Марченко.— К.: Наук. думка, 1975.

Пісні імігрантів про Старий і Новий Край (Пісні про Канаду і Австрію) / Зібрав Т. Федик й інші.— Вінніпег: Накладом української книгарні, 1927.

Плав'юк В. Приповідки або українська народна філософія.— Едмонтон: Вид. автора, 1946.

Рудницький Я. Матеріали до українсько-канадської фольклористики й діалектології: В 4 т.— Вінніпег: Укр. Вільна Академія Наук, 1956.— Т. 1.— 260 с.; Т. 2.— 1956.— С. 285-541; Т. 4.— 1963.— С. 547-694.

Співанки-хроніки. Новини / Ред. О.І.Дей, С.Й.Грица та ін.— К.: Наук. думка, 1972.

Українська народна творчість / Збір. Д. Гулей.— Торонто: Гомін України, 1986.

Франко І. Твори. В 20-ти т.— К.: Держлітвидав України, 1956.— Т. XIX.

Hornjatkevyc, Andrij, Bohdan Medwidsky, and Paula Prociuk, (eds.). 1992. *Ukrainian Folksongs from the Prairies: Collected by Robert B. Klymasz*. Edmonton: CIUS (Canadian Institute of Ukrainian Studies) Press.

Klymasz R. 1970. *An Introduction to the Ukrainian-Canadian Immigrant Folksong Cycle*. Ottawa: National Museums of Canada.

Усна народна словесність

Богдан МЕДВІДСЬКИЙ
Переклад з англійської
Вікторії ШЕВЧЕНКО

УКРАЇНЬСЬКА БАЛАДА В КАНАДІ ПРО ВБИВСТВО*

Bohdan Medwidsky. A Ukrainian Assassination
Ballad in Canada.

Відгомін подій, що відбувалися у Швейцарії близько вісімдесяти років тому, до цього часу зберігається у народних баладах українських переселенців до Канади. Такою подією стало вбивство австро-угорської імператриці Єлизавети у Женеві 10 вересня 1898 р. анархістом на ім'я Луїджи Луккені (Luigi Lucheni). Це сталося так:

Дочекавшись свого часу, Луккені вийшов на вулицю, швидко звернув на стежку, де прогулювалася Єлизавета зі своєю фрейліною, розвернувся біля балюстради коло озера і підбіг до них. Обидві жінки зупинилися, щоб пропустити його, але Луккені, ніби спіткнувшись, на хвильку зупинився перед графинею Шарай (Countess Sztaray), стрибнув, як тигр, під парасоллю до Єлизавети і сильним ударом правої руки загнав їй у груди тригранну заточку. Неначе підтяте дерево, тихо, без єдиного зойку, Єлизавета упала на землю і вдарилася головою до тротуару. Силу удару зменшила лиш розкішна копиця волосся. Графиня Шарай, ще не до кінця розуміючи, що сталося, пронизливо закричала і привернула увагу таксиста, який поквапився їм на допомогу. У той час, як таксист намагався допомогти імператриці піднятися, вбивця розвернувся і втік. Схвильована та почервоніла імператриця встала на ноги і почала поправляти волосся. Графиня бачила лиш те, як злочинець ударив імператрицю кулаком у груди, і вигукнула: "Ваша Високість

Перекладено за: Bohdan Medwidsky. "A Ukrainian Assassination Ballad in Canada," in *Canadian Folk Music Journal. Published by the Canadian Folk Music Society*. 1980, V. 8: 30-37.

Система посилань змінена відповідно до вимог даного видання.